

Recenziók

Mecsi Beatrix

Encounters with Japan. Japanese Studies in the Visegrad Four Countries. Edited by Melinda Papp (Pappová). Eötvös University Press. Eötvös Loránd University, Budapest, 2015. ISBN 978 963 284 610 1. (280 oldal)

2014-ben ünnepeltük a visegrádi országok és Japán közötti kapcsolatok évét. Ebből az alkalomból számos kulturális eseményt rendeztek ezen országokban: Csehországban, Lengyelországban, Szlovákiában és Magyarországon. Az ELTE BTK Japán Tanszéke ezen esemény kapcsán minisztériumi támogatásban részesült, ennek segítségével valósulhatott meg ez a kötet, amely betekintést nyújt a visegrádi országokban folyó japán oktatás és kutatás műhelymunkáiba, eredményeibe. A tanulmánykötet az ELTE japán szak oktatójának, Papp (Pappová) Melindának szerkesztésében jelent meg 2015-ben.

A japán nyelv és kultúra kutatása hosszú múltra tekinthet vissza a visegrádi négyeknek nevezett országokban: van, ahol már a második világháború után közvetlenül megindult a japán nyelv és kultúra oktatása, de vannak olyan egyetemek is, ahol csak nemrégiben alapítottak japán tanszéket. A japán tanszékek növekvő száma szépen tükrözi az egyre nagyobb érdeklődést Japán iránt. Viszont az e tanszékeken végzett kutatómunka a nyugatabbi országokhoz képest talán kevesebb nyilvánosságot kap, így e kötet azt a célt is szolgálja, hogy nagyobb nyilvánosságot adjon a régióban folyó kutatásoknak, amellet, hogy közelebb hozza az itt oktató és kutató szakembereket és egyetemi hallgatókat.

A Japán Alapítvány Budapesti Irodája is sokat segít a Japánnal foglalkozó kutatók összekapcsolásában úgy, hogy a környező országok kutatóinak szervez konferenciákat. Legutóbb 2015-ben került sor az ELTE-n a „Japanese Studies Conference for Building Connections among Researchers in Central and Eastern Europe” (Japán tanulmányok konferenciája a közép- és kelet-európai kutatók kapcsolatainak építésére) című konferenciára.

A visegrádi négyek országaiban található alábbi egyetemek japán tanszékei és a hozzájuk kapcsolódó kutatók működtek közre a kötetben: az Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE) Japán Tanszéke (Papp Melinda, Szabó Balázs,

Takó Ferenc és Zentai Judit), a Károli Gáspár Református Egyetem Japán Tanszéke (Farkas Ildikó és Lázár Marianna), a prágai Károly Egyetem Japán Tanszéke (Jan Sýkora); az Adam Mickiewicz Egyetem Japán Tanszéke (Poznan, Lengyelország: Beata Bochorodicz); és a Japán Tanulmányok Központja, Masaryk Egyetem (Brno, Csehország: Ivan R. V. Rumánek).

A könyv előszavában Papp Melinda tömör összefoglalót ad a kötetben szereplő tanulmányok szerzőinek anyaintézményeiről. Ebből többet megtudhatunk nemcsak a magyarországi, hanem a cseh- és lengyelországi egyetemek japán tanszékeinek történetéről is.

A prágai Károly Egyetem a Kelet-Ázsiai Tanulmányok Intézetének (IEAS) az egyik legrégebbi Kelet-Ázsiával foglalkozó intézménye Csehországban. 1947-ben alakult mint Kelet-ázsiai Filológia és Történelem Tanszék. BA, MA és PhD szinten folyik képzés az intézményben. A tanszéknek több mint kétszáz diákja és 25 oktatója van.

A poznani Adam Mickiewicz Egyetem 1987-ben alakult. Elsősorban japán filológia, nyelvészet és irodalom a fő képzési profilja, de BA szinten sokkal szélesebb körű a képzési kínálata. Évente csak 25 hallgatót vesznek fel, ezért nagyon nagy a verseny a bekerülésért. A *Silva Iaponicarum* című, negyedévente megjelenő angol nyelvű folyóiratot is ők adják ki a többi lengyelországi japán oktatási és kutatási központtal együttműködve.

A brno-i Masaryk Egyetemen 2007-ben alakult a japán szak, ami 2015 óta az Ázsiai Kutatási Központ része lett. A filológiai képzésre helyezik a hangsúlyt, és a gyakorlati és elméleti nyelvtudást fejlesztik. Egyelőre még csak BA szinten oktatnak, de erős kapcsolatokat ápolnak más cseh és szlovák egyetemek japán szakjaival, például az olomouci Palacký Egyetemmel (Csehország) és a pozsonyi Comenius Egyetemmel (Szlovákia).

Magyarországon a japán nyelvoktatás egészen az 1930-as évekre nyúlik vissza, azonban rendszeres oktatás csak az 1960-as években kezdődött a Kínai és Kelet-ázsiai Tanszéken az Eötvös Loránd Tudományegyetemen (ELTE). Az első önálló japán szak 1986-ban alakult meg. 2006-tól a bolognai rendszernek megfelelő kétféle képzésben jelenleg több mint 200 hallgató tanul, és a PhD képzés is elindult ugyanebben az évben, ahol jelenleg 10 hallgató végzi kutatásait. Ma a Japán Tanszék az ELTE BTK Távol-keleti Intézetének részeként működik. A japán szak a nyelvszakok közül az egyik legnépszerűbb, csak az angol szak előzi meg népszerűségben. A japán nyelvoktatáson kívül az itt oktató tanárok kutatásai igen

széles területet ölelnek fel a filozófia, történelem, néprajz, művészet és orvostudomány japános vonatkozásaival kapcsolatban, és kutatásaikkal nemzetközi szinten is sikeresen képviselik az intézményt.

Magyarország másik Japán Tanszéke 1994-ben alakult a Károli Gáspár Református Egyetemen. A filológiai ismereteken kívül a modern japán történelem és társadalom is fontos szerepet kap a képzésben, és számítógépes együttműködésen alapuló új módszereket is alkalmaznak az oktatásban.

A kötet számos különböző témát fűz egy csokorba: a nemzeti identitástól az orvoslás történetén keresztül a fukushimai katasztrófa utáni civil mozgalmakig.

Az első tanulmányt Beata Bochorodycz poznanai egyetemi docens írta egy mind a mai napig nagyon is élő problémával kapcsolatban, a fukushimai atomkatasztrófa után felélénkülő atomenergia-ellenes civil mozgalmakról.

Farkas Ildikó nagyon izgalmas nézőpontból vezeti fel témáját: írása a 18–19. századi japán identitásépítésről szól, összevetve a japán folyamatokat a közép-kelet-európai tanulságokkal, kiemelve a „kulturális identitások” jelenségét.

Ezt követi Jan Sýkora tanulmánya, aki a Meiji-kori entellektüel, Taguchi Uki-chi, a „Japán Adam Smith” munkájának szerepét vizsgálja. Összeveti a japán civilizáció mintázatát a nyugati országokéval, és bemutatja a századforduló Japánjának helyét Kelet-Ázsiában.

Papp Melinda és Lázár Marianna tanulmányai a rítusok és ceremóniák világába kalauzolnak el bennünket, és különböző típusú emlékeken keresztül mutatják be a rituális eseményeket. Lázár Marianna a „négy égtáj őrző istenségeinek” kultuszát mutatja be, végigkövetve a Kínából érkezett motívumok japán vonatkozásait a legősibb időktől napjainkig. Írásában kiemeli a négy égtáj őrzőjét ábrázoló ünnepi zászlók használatát, ami a Meiji-kor sintó szentélyeiben még nyomon követhető volt, és a megmaradt tárgyi emlékeken keresztül él tovább a mai Japánban.

Papp (Pappová) Melinda tanulmánya egy másik szempontból elemzi az ünnepi alkalmakat. A tanulmányban azonosítja és értelmezi a hagyományos életkor-ünnepet a második és a hetedik életév közötti életszakaszban, amelyeket átmeneti rítusoknak is hívnak. E rítusok közül több is fennmaradt korunkra, és a japán család népszerű ünnepeivé alakult át. Ezen átalakulásokat és változásokat vizsgálja még a tanulmány.

Iván Rumánék, Szabó Balázs, Takó Ferenc és Zentai Judit tanulmányai az Edo-korral, illetve az azt közvetlenül megelőző időszakokkal foglalkoznak. Rumánék a nő színház ma is látható különleges ismertetőjegyeinek eredetéről szól.

Régebben ugyanis a nő színház sokkal élénkebb, gazdagabb melódiájú volt, mint később, és – ahogy a tanulmány szerzője érvel –, ez a változás a lassabb tempót jobban kedvelő Edo-kori sógunok ízlésének köszönhető.

Takó Ferenc Ogyū Sorainak, a Tokugawa-kormány vezető ideológusának szövegeit veszi alapul, és e szövegek elemzésével kiemeli bizonyos fogalmak, mint például a ten/tian (menny) fogalmának változásait. Ogyū Sorai fontos szerepet játszott a Tokugawa hatalom legitimációjában, és a ten/tian értelmezése kulcsfontosságú volt ebben a kérdésben.

Szabó Balázs tanulmányában a modern japán harcművészetek (gendai budō) történeti megfogalmazását helyezi középpontba, és az Edo-kori szamuráj népeség sajátos helyzetéből vezeti le a későbbi fejleményeket. A tanulmány különösen az olimpiai sporttá váló judō eredetét, a jūjutsut helyezi középpontba, ami a mai aikidō technikai alapjául is szolgált.

Végül, Zentai Judit tanulmánya az Edo-kori orvoslás történetével foglalkozik, kiemelve azt az időszakot, amikor a hagyományos kínai orvoslás monopóliumát megszakítva kialakul az önálló japán orvoslás. A tanulmány külön foglalkozik a kínai és holland kevert orvoslással (kanransecchūha) is, ahol az orvosok egyaránt merítették a kínai és a holland orvoslás gyógymódjaiból.

Az *Encounters with Japan. Japanese Studies in the Visegrad Four Countries* című kötet gazdag gyűjteménye a „visegrádi négyek” országában működő japán tanszékek és Japánnal foglalkozó kutatóközpontokban folyó munkáknak, közelebb hozva a régió országainak kutatóit, megismertette őket egymás eredményeivel, Japánnal kapcsolatos legújabb kutatásaikkal.